

Aşırı Turizm Algısının Yaşam Kalitesine Etkisinde Turist-Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesinin Aracı Rolü *

Hami ÜNLÜ, Bayburt Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Otel Lokanta ve İkram Hizmetleri Bölümü, Bayburt, Türkiye, ORCID:0000-0001-9972-5818

Öz

Aşırı turizm, turizm faaliyetlerinin yol açtığı olumsuz etkilerden dolayı halkın turizme karşı hissettiği olumsuz duygular olarak ifade edilmektedir. Aşırı turizm algısının yerli halk üzerinde etkisini belirlemeye yönelik olarak birçok çalışma yapılmıştır. Aşırı turizm gerçekleştiği destinasyonlarda yerli halkın turizm faaliyetlerinden ilk başta ekonomik etkiden dolayı memnun olduğu fakat zamanla olumsuz etkilerin ortaya çıkmasıyla birlikte bu durum tam tersine döndüğü görülmüştür. Bu araştırma, aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisinde turist-yerli halk etkileşiminin aracılık rolünü incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma Trabzon'da yaşayan bireylerin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri yerli halktan kolayda örnekleme yönteminden yararlanılarak toplanmış ve 402 veri ile analizler yapılmıştır. Araştırma hipotezlerinin test edilmesi amacıyla doğrudan etkileri belirlemek için yapısal eşitlik modellemesi uygulanmıştır. Turist-yerli halk etkileşimi kalitesinin aracılık rolünün belirlenmesi için PROCESS makrosunda Model 4 uygulanmıştır. Araştırma sonucunda turist-yerli halk etkileşiminin aşırı turizm algısı ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye anlamlı bir şekilde aracılık ettiği belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Aşırı Turizm Algısı, Yaşam Kalitesi, Turist Yerli Halk Etkileşimi Kalitesi

The Mediating Role of the Quality of Tourist-Local Interaction in the Effect of Overtourism Perception on Quality of Life

Abstract

Overtourism is defined as the negative emotions residents develop toward tourism due to its undesirable impacts. Numerous studies have tried to identify how perceptions of overtourism affect host communities. Evidence shows that while locals in overtouristed destinations initially appreciate tourism's economic gains, their attitudes reverse as social and environmental costs accumulate. This study investigates whether the quality of tourist-resident interaction mediates the influence of overtourism perception on residents' quality of life. A quantitative relational survey design was adopted, involving participants living in Trabzon, Türkiye. Data were gathered from residents through convenience sampling, yielding 402 valid questionnaires. Structural equation modelling was applied to test direct hypotheses, and Hayes' PROCESS macro (Model 4) was employed to evaluate the mediating mechanism. Results demonstrate that the quality of tourist-resident interaction significantly mediates the relationship between perceptions of overtourism and perceived quality of life. This suggests that improving daily contact between visitors and hosts can buffer the detrimental effects of excessive tourism pressure.

Keywords: Perception of Overtourism, Quality of Life, Quality of Tourist-local Interaction

*Bu çalışma için Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulundan 07.01.2025 tarih ve 251835 sayılı "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

Extended Summary

Tourism has a key role in the development of the global economy and the creation of employment opportunities (McCarroll, LaVanchy & Kerwin, 2024). However, in addition to these positive developments, some of the problems caused by tourism in tourism destinations have reached a remarkable dimension (Rico et al., 2019). Since tourism development depends on the infrastructure and resources of the destination, this dependence brings advantages and disadvantages (Uysal et al., 2016). Tourism development involves complex interactions that can have both positive and negative impacts on a destination (MacNeill & Wozniak, 2018). These impacts have been analysed in detail by researchers and classified into environmental, economic and sociocultural dimensions (Martín Martín, Guaita Martínez & Salinas Fernández, 2018). Environmental impacts occur in the form of overcrowding, damage to fauna and flora, deterioration of historical and cultural fabric, etc. Economic impacts are seen both positively and negatively, such as employment, dependence on a single sector, inflation, and increase in rental costs. Sociocultural impacts are seen in the form of changes in the lifestyle of the local people, affecting family relations, changes in personal behaviour, and degeneration of cultural values (Öztürk, 2020). The negative impacts of tourism are mostly caused by overuse (Joshi & Dhyani, 2009). The perception of overtourism is directly related to the discomfort and uneasiness that the community feels towards tourism activities (Çam & Çelik, 2022). The existing literature states that overtourism affects the quality of life of locals positively and negatively (Koens, Postma & Papp, 2018; Cheer, Milano & Novelli, 2019; García-Buades, García-Sastre, Alemany-Hormaeche, 2022; Su et al., 2025). However, there is also a relationship between the quality of life of locals and tourist-local interaction (Tosun & Çalışkan, 2011; Ivars-Baidal, Hernández & Mendoza de Miguel, 2019). However, there is no literature on how the quality of tourist-local interaction mediates the relationship between overtourism and quality of life. Tourist-local people interaction is one of the important determinants in supporting tourism and ensuring its sustainability (Çetin, 2009). It is known that in destinations where the quality of tourist-local people interaction is good, the tendency of local people to support tourism is higher, and in destinations where the quality of interaction is low, the tendency to support tourism is low (Ünal, 2020). In this study, the effect of the perception of overtourism on the quality of life of the locals in Trabzon, which has become an important touristic destination in recent years, was investigated. In this direction, the aim of the study was to determine the mediating effect of the quality of tourist-local people interaction on the effect of overtourism on quality of life.

Overtourism has become an issue that has been widely discussed and attracted a lot of attention in recent years (Milano, Novelli & Cheer, 2019). This concept is defined as the number of tourists exceeding the carrying capacity of a destination, negatively affecting the lives of the people living in that destination and threatening the natural and cultural heritage (Yaşar & Yayla, 2023). In addition to this expression, it is also defined as the fear of tourism and the negative feelings of local people towards tourism due to the negative effects caused by tourism (Su et al., 2025). The perception of overtourism has become a frequently studied topic by international tourism organisations and academic circles (Peeters et al., 2021). Since 2017, this issue has been on the agenda of many organisations, such as the UNWTO Global Urban Tourism Summit and the World Travel Market. Weber (2017), who defines overtourism as a contemporary phenomenon, expresses this concept as overcrowded destinations where the carrying capacity is exceeded. From an integrative perspective, Koens, Postma & Papp (2018) defined the five main characteristics of overtourism as overcrowding in public spaces, the prevalence of tourist impact caused by inappropriate behaviour (noise, disturbance, etc.), overtourism of city centres and other touristic areas, exclusion of locals from living spaces and pressure on the environment. It is seen that there is a consensus in the studies on the consequences of excessive tourism (Ryan, Ghaderi & Michael Hall, 2020; García-Buades, García-Sastre, Alemany-Hormaeche, 2022; Chaney & Seraphin, 2023; Santos-Rojo, Llopis-Amorós & García-García, 2023).

Since local people are directly affected by tourism activities, their attitudes play a vital role in sustainable tourism (Muler Gonzalez, Coromina & Galı, 2018). Therefore, it is important to determine the attitudes of local people towards tourism development (Vargas-Sanchez, Porras-Bueno, de, & Angeles Plaza-Meja,

2011). Overtourism, which has grown disproportionately in recent years, poses threats to local people in many destinations (Oklevik et al., 2020). The excessive number of tourists coming to destinations causes negative situations such as overcrowding, increased local inflation, and the emergence of housing problems, leading to an unbalanced growth of tourism and negative attitudes of local people towards tourism activities (UNWTO, 2018). Understanding the impact of tourism on local people-tourist interaction and determining the attitude of local people towards tourists and tourism development is extremely important for the sustainability of tourism (Choi & Sirakaya, 2005; Nunkoo, Smith & Ramkissoon, 2013). In the relationship between locals and tourists, the extent to which tourism affects locals is decisive (Jurowski & Gursoy, 2004).

This research aims to determine the mediating role of tourist-local people interaction in the relationship between over-tourism perception and quality of life. The research carried out for this purpose is a relational survey research designed on quantitative research design. The relational survey model is a model used to determine the existence or degree of the relationship between two or more variables in scientific research (Gürbüz & Şahin, 2017). Mediation models examine the effects between dependent and independent variables that are not noticed at first glance. In other words, mediation models do not examine the direct relationship between the dependent and independent variables but the relationship between the independent variable and the mediator variable and this mediator variable with the dependent variable. This relationship can be statistically measured by regression analysis or evaluated by Structural Equation Modelling (SEM) (Yılmaz & Dalbudak, 2018). However, SEM can analyse a complex structure by testing different models and examining the causality between variables. Therefore, it is superior to other methods (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2015; Öztürk, Sarikaya & Yıldız, 2024).

In this study, the perception of overtourism of local people living in Trabzon was evaluated in terms of economic, environmental, social and cultural dimensions. According to the research findings, overtourism has different effects on these dimensions. In the economic impact dimension, while the participants generally had a positive perception, the perception (3.87) regarding the statement 'Overtourism raises our living standards' was lower than the other statements. This may indicate that over-tourism does not have much effect on the living standards of the local people. When the social impact dimension is analysed, it is seen that the statement 'Overtourism is the main reason for the diversity of entertainment in society' has a low value (2,93). This finding shows that over-tourism is not the main cause of diversity in society in terms of entertainment. However, when we look at the value of the statement, 'The increase in over-tourism provides more entertainment opportunities for the local people.' (3,72), it can be stated that overtourism has an above-average effect on increasing the diversity of entertainment. The fact that all statements in the cultural impact dimension are above the average value shows that over-tourism contributes to the cultural interaction of local people with tourists. In the environmental impact dimension, all statements were below the average value, indicating that over-tourism has negative effects on the environment.

The hypotheses tested with the structural equation model showed that the perception of overtourism has a statistical effect on quality of life. In addition, it was determined that the quality of tourist-local people interaction mediates this relationship. It has been determined that the perception of overtourism has a significant effect on the quality of tourist-local people interaction, and this interaction has a significant effect on the quality of life. These findings show that the effects of over-tourism on local people have a complex structure and that these effects indirectly affect the quality of life through social interactions.

1. Giriş

Turizm küresel ekonominin kalkınmasında ve istihdam imkânlarının oluşturulmasında anahtar bir role sahiptir (McCarroll, LaVanchy & Kerwin, 2024). Ancak bu olumlu gelişmelerin yanı sıra turizmin destinasyonlarda meydana getirdiği birtakım sorunlarda dikkat çekici boyuta ulaşmıştır (Rico vd., 2019). Turizmin gelişimi destinasyonun alt yapısına ve kaynaklarına bağlı olduğundan dolayı bu bağlılık avantajları ve dezavantajları beraberinde getirmektedir (Uysal vd., 2016). Turizmin gelişimi, bir destinasyon üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkilere yol açabilen karmaşık etkileşimleri içermektedir (MacNeill & Wozniak, 2018). Bu etkiler, araştırmacılar tarafından detaylı bir şekilde incelenmiş ve çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlar açısından sınıflandırılmıştır (Martín Martín, Guaita Martínez & Salinas Fernández, 2018). Çevresel etkileri aşırı kalabalık, fauna ve floranın zarar görmesi, tarihi ve kültürel dokunun bozulması vb. oluşturmuştur. Ekonomik etkiler istihdam sağlanması, tek sektöre bağımlılık, enflasyon, kira maliyetlerinin artması gibi hem olumlu hem olumsuz şekilde görülmektedir. Sosyokültürel etkiler ise yerli halkın yaşam tarzının değişmesi, aile ilişkilerinin etkilenmesi, kişisel davranışlarda değişimlerin olması, kültürel değerlerin yozlaşması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Öztürk, 2020). Turizm olumsuz etkileri çoğunlukla aşırı kullanım sonucu meydana gelmektedir (Joshi & Dhyan, 2009). Artan turistik talep destinasyonun gelişimine katkı sağlayabileceği gibi kaynakların bilinçsiz kullanımı da tahribata neden olabilmektedir (Eser, Dalgın & Çeken, 2010). Turizmin hızlı ve plansız bir şekilde gelişmesi ile birlikte bu etkilerden en fazla yerli halk etkilenmektedir. Bu etkiler genellikle turist sayısının fazla olmasından, turizmin mevsimsellik özelliğinden, taşıma kapasitesinin aşılmasından, planlı turizm politikasının olmayışından ve turistler ile yerli halkın kültürel farklılıklarında kaynaklanmaktadır (Dündar & Ünlüöner, 2019).

Artan turist talebi, yerel topluluklar üzerindeki bu etkilerin yoğunluğunu artırmaktadır (Butler, 1980). Milano vd. (2019) çalışmasında, aşırı turizmin belirgin etkilerinin algılar, turistler, yerli halk ve turist-yerli halk etkileşimi üzerinde hissedildiğini ifade etmiştir. Ayrıca, bu etkilerin sosyal, ekonomik ve fiziksel çevredeki değişikliklerle bağlantılı olduğunu vurgulamıştır. Aşırı turizm, turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştirildiği bölgelerde ortaya çıkan olumsuz etkiler sonucunda gelişen negatif duygular olarak tanımlanmaktadır. Bu durum, özellikle turizm destinasyonlarında yaşayan topluluklar için sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik sorunlara yol açmaktadır (Öztürk, 2020). Aşırı turizm algısı, toplumun turizm faaliyetlerine karşı hissettiği rahatsızlık ve huzursuzluk ile doğrudan bağlantılıdır (Çam & Çelik, 2022). Mevcut alan yazın, aşırı turizmin yerli halkın yaşam kalitesini olumlu ve olumsuz yönde etkilediğini ifade etmektedir (Koens, Postma & Papp, 2018; Cheer, Milano & Novelli, 2019; García-Buades, García-Sastre, Alemany-Hormaeche, 2022; Su vd., 2025). Bununla birlikte, yerli halkın yaşam kalitesi ile turist-yerli halk etkileşimi arasında da bir ilişkinin olduğu mevcut alan yazında yer almaktadır (Tosun & Çalışkan, 2011; Ivars-Baidal, Hernández & Mendoza de Miguel, 2019). Fakat turist-yerli etkileşiminin kalitesinin aşırı turizm ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye nasıl aracılık edeceği ile ilgili alan yazında bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Turist-yerli halk etkileşimi turizmin desteklenmesinde ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli belirleyicilerden birisidir (Çetin, 2009). Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin iyi olduğu destinasyonlarda yerli halkın turizmi destekleme eğilimlerinin daha yüksek olduğu, etkileşim kalitesinin düşük olduğu destinasyonlarda ise destekleme eğilimlerin düşük olduğu bilinmektedir (Ünal, 2020). Bu çalışma ile son yıllarda önemli bir turistik destinasyon haline gelen Trabzon'da yerli halkın aşırı turizm algısının yaşam kaliteleri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı aşırı turizmin yaşam kalitesi üzerine etkisinde turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin aracı etkisinin belirlenmesi olmuştur.

2. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde aşırı turizm, turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi ve aracılık etkisi hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. Aşırı Turizm

Aşırı turizm, son yıllarda çok fazla tartışılan ve oldukça dikkat çekilen bir konu haline gelmiştir (Milano, Novelli & Cheer, 2019). Bu kavram, turist sayısının bir destinasyonun taşıma kapasitesini aşması, o destinasyonda yaşayan halkın yaşamını olumsuz etkilemesi, doğal ve kültürel mirasın tehdit altında olması şeklinde ifade edilmektedir (Yaşar & Yayla, 2023). Bu ifadenin yanı sıra, turizm korkusu ve turizmin yol açtığı olumsuz etkilerden dolayı yerli halkın turizme karşı hissettiği olumsuz duygular olarak da tanımlanmaktadır (Su vd., 2025). Aşırı turizm algısı uluslararası turizm örgütleri ve akademik çevreler tarafından üzerine sıklıkla çalışılan bir konu haline gelmiştir (Peeters vd., 2021). Bu konu 2017 yılından itibaren UNWTO Küresel Kentsel Turizm Zirvesi ve Dünya Seyahat Pazarı gibi birçok organizasyonda gündeme gelmiştir. Aşırı turizmi çağdaş bir olgu olarak tanımlayan Weber (2017), bu kavramı taşıma kapasitesinin aşıldığı aşırı kalabalık destinasyonlar şeklinde ifade etmiştir. Bütünleştirici bir bakış açısıyla Koens, Postma & Papp (2018) aşırı turizmin beş ana özelliğini kamusal alanlarda aşırı kalabalık, uygunsuz davranışlardan (gürültü, rahatsızlık vb.) kaynaklanan turist etkisinin yaygınlığı, şehir merkezlerinin ve diğer turistik alanların aşırı turistikleştirilmesi, yerli halkın yaşam alanlarından dışlanması ve çevre üzerinde oluşan baskı şeklinde ifade etmişlerdir. Aşırı turizmin sonuçları ile ilgili yapılan çalışmalarda fikir birliğinin olduğu görülmektedir (Ryan, Ghaderi & Michael Hall, 2020; García-Buades, García-Sastre, Alemany-Hormaeche, 2022; Chaney & Seraphin, 2023; Santos-Rojo, Llopis-Amorós & García-García, 2023). Aşırı turizm etkisiyle kamuya açık alanlarda aşırı kalabalıklaşma en fazla üzerine durulan konu olmuştur. Bu durumun turistler ile yerli halk arasında sorunla yol açmaktadır. Barcelona, Venedik ve Dubrovnik'te yapılan çalışmalarda aşırı turizmden dolayı yerli halkın direniş gösterdiği belirlenmiştir (Phi, 2020). Aşırı turizm yiyecek-icecek fiyatlarında ve konaklama fiyatlarında da önemli bir artışa neden olmaktadır. Aşırı turist sayısının rahatsızlık oluşturduğu ve yerli halkta güvenlik endişelerinin ortaya çıkmasına etki ettiği de görülmektedir (Koens, Postma & Papp, 2018). Aşırı turizm nedeniyle ziyaretçi sayısındaki olağandışı artış yerli halkın yaşamını olumsuz yönde etkilemekte ve yaşam tarzlarında istenmeyen değişikliklere yol açmaktadır (Cheer, Milano & Novelli, 2019). Aşırı turizm ile yaşam kalitesi arasındaki bu ilişkiden yola çıkarak aşağıdaki araştırma hipotezi önerilmiştir:

- *H₁. Aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerinde etkisi vardır.*

Doxey (1975) çalışmasında yerli halkın turistlere karşı tutumunun değişken olduğunu ifade etmiş ve bunun aşamalarını belirlemiştir. Yerli halk aşırı turizmin etkileri tarafından tehdit edildiğinde turizm faaliyetlerine ve turistlere karşı tutumunu değiştirmektedir. Aşırı turizm nedeniyle yerli halkta psikolojik bir tepki ortaya çıkar ve yerli halk turistlere ve turizm faaliyetlerine yönelik olumsuz bir tutum geliştirir (Gössling, Scott & Hall, 2020). Aşırı turizm ve turist-yerli halk arasındaki bu ilişkiden yola çıkarak aşağıdaki araştırma hipotezi önerilmiştir:

- *H₂. Aşırı turizm algısının turist yerli etkileşiminin kalitesi üzerinde etkisi vardır.*

2.2. Turist-Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesi

Yerli halk, turizm faaliyetlerinden doğrudan etkilendikleri için onların tutumları sürdürülebilir turizmin açısından hayati bir rol oynamaktadır (Muler Gonzalez, Coromina & Galı, 2018). Bu nedenle yerli halkın turizmin gelişimine yönelik tutumlarının belirlenmesi önem arz etmektedir (Vargas-Sanchez, Porras-Bueno, de, & Angeles Plaza-Mejia, 2011). Son yıllarda orantısız bir şekilde büyüyen aşırı turizm birçok destinasyonda yerli halk için tehditler oluşturmaktadır (Oklevik vd., 2020). Destinasyonlara gelen aşırı turist sayısı kalabalıklaşma, yerel enflasyonun artması, konut sorunun ortaya çıkması gibi olumsuz durumlar turizmin dengesiz bir şekilde büyümesine ve yerli halkın turizm faaliyetlerine karşı olumsuz tutum geliştirmesine neden olmaktadır (UNWTO, 2018). Turizmin yerli halk-turist etkileşimi üzerindeki etkisinin anlaşılması ve yerli halkın turistlere ve turizmin gelişmesine karşı tutumunun belirlenmesi turizmin sürdürülebilirliği açısından son derece önemlidir (Choi & Sirakaya, 2005; Nunkoo, Smith & Ramkissoon, 2013). Yerli halk ile turistler arasındaki ilişkide yerli halkın turizmden ne kadar etkilendiği belirleyici olmaktadır (Jurowski & Gursoy, 2004). Yerli halkın turizmin gelişmesine karşı tutumlarının belirlenmesinde genellikle Irridex model kullanılmaktadır. Bu modele göre yerli halkın turizmin

gelişimine verdikleri tepkiler dört aşamada (haz, ilgisizlik, rahatsızlık, düşmanlık) değerlendirilmektedir. Başlangıçta yerli halkın turizme karşı olumlu bir tutum içerisinde olduğu fakat turizmin gelişmesiyle birlikte bu tutumlarının değiştiği varsayılmaktadır (Teye, Sirakaya & Sönmez, 2002). Turizmin olumsuz etkilerinin artış göstermesi ve yerli halkın bu durumdan olumsuz etkilenmesi turizm faaliyetlerine düşmanlık göstermesine neden olmaktadır. Bu olumsuz durum turistler ile yerli halk arasında uyumsuzluklar yaşanmasına neden olmaktadır (Gursoy, Jurowski & Uysal, 2002).

Bir destinasyonda aşırı turizmin gerçekleşmesi turistler ile yerli halk arasındaki etkileşimde de değişimlere yol açmaktadır. Bu değişime aşırı turizmin yol açtığı ekonomik, kültürel ve sosyal değişimler neden olmaktadır (Cheer, Milano & Novelli, 2019; Koens, Postma & Papp, 2018). Aşırı turizmin yerel halk için ekonomik fırsatlar sunması durumunda, bu halkın turizmi destekleme eğiliminin yüksek olduğu; ancak aşırı turizmin yaşama maliyetlerini artırması halinde, desteklememe eğiliminin belirgin şekilde yükseldiği gözlemlenmektedir (Roberts, Renda & Pinto, 2022). Aşırı turizm bağlamında, turistler ile yerel halk arasında kültürel etkileşimler gerçekleşmekte ve her iki taraf da birbirlerinin kültürlerini öğrenme eğiliminde bulunmaktadır. Bu durumda turist- yerli halk etkileşimi olumlu olmaktadır. Fakat aşırı turizmin yerli halkın kültürünü ticarileştirmesi, yozlaştırması ve kültürel kimliği aşındırması durumunda turist yerli halk etkileşimi olumsuz yönde gelişim göstermektedir (Tosun & Çalışkan, 2011). Bunların yanı sıra aşırı turizmin baş göstermesi ile birlikte turistlerin yoğun olarak yaşadıkları alanlarda alt yapı ve üst yapı sorunlarının yaşanması yerli halkın sosyal hayatını olumsuz etkilemekte ve yerli halkın turistlere karşı bakışını olumsuz yönde değiştirmektedir (Ivars-Baidal, Hernández & Mendoza de Miguel, 2019; Gössling, Scott & Hall, 2020). Alan yazındaki turist-yerli halk etkileşimi ve yaşam kalitesi arasındaki ilişkiden yola çıkarak aşağıdaki araştırma hipotezi önerilmiştir:

- *H3. Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin yaşam kalitesi üzerinde etkisi vardır.*

2.3. Aracılık Etkisi

Önceki araştırmalar aşırı turizm algısı ile turist yerli halk etkileşimi arasında bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Żemła & Szromek, 2021; Sukriah & Yuliani, 2023). Aşırı turizm algısının artış göstermesi turist-yerli halk etkileşimin kalitesini etkilemektedir (Krajickova, Hampl & Lancosova, 2022). Bunun yanı sıra turist- yerli halk etkileşimi ile yaşam kalitesi arasında da bir ilişkinin olduğu önceki çalışma bulguları ile belirlenmiştir. Yerli halkın yaşam kalitesinde yaşanan olumlu ve olumsuz değişimlerin turist-yerli halk etkileşimini etkilediği tespit edilmiştir (Altanlar & Akıncı Kesim, 2011). Fakat önceki çalışmalar turist-yerli halk etkileşiminin aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkiye nasıl aracılık edeceğini açıklamamıştır. Yukarıda belirtilen alan yazına dayanarak turist-yerli halk etkileşiminin aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasında bir aracı olarak hareket edebileceği düşünülebilir. Bu nedenle, aşağıdaki araştırma hipotezi önerilmiştir.

- *H4. Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkide aracı görevi görmektedir.*

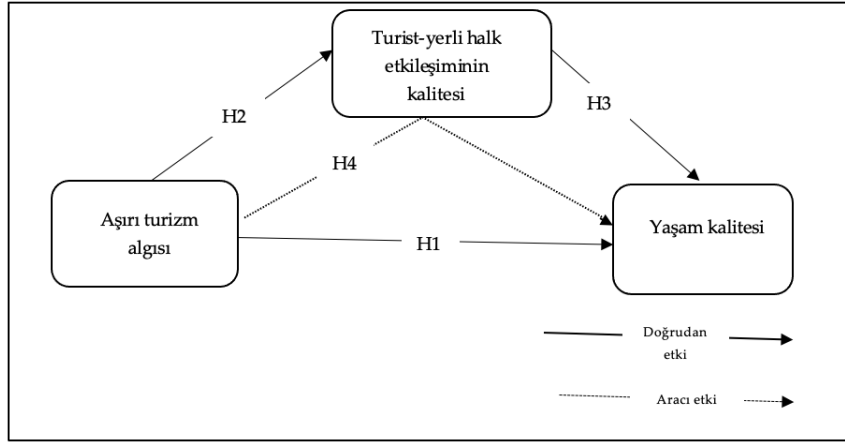
3. Yöntem

Bu araştırma ile aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkide turist yerli halk etkileşiminin aracı rolünün belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda gerçekleştirilen araştırma nicel araştırma deseni üzerine tasarlanmış ilişkisel tarama araştırmasıdır. İlişkisel tarama modeli, bilimsel araştırmalarda iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkinin varlığını veya derecesini belirlemede kullanılan bir modeldir (Gürbüz & Şahin, 2017). Aracılık modelleri, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilk bakışta fark edilmeyen etkileri incelemektedir. Farklı bir ifade ile, aracılık modelleri bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki doğrudan ilişkiyi değil, bağımsız değişkenin aracı değişkenle ve bu aracı değişkenin de bağımlı değişkenle olan ilişkisini incelemektedir. Bu ilişki, istatistiksel olarak regresyon analizi ile ölçülebileceği gibi, Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) ile de değerlendirilebilir (Yılmaz & Dalbudak, 2018). Fakat YEM farklı modelleri test edip değişkenler arasındaki nedenselliği inceleyerek

karmaşık bir yapıyı analiz edebilir. Bundan dolayı diğer yöntemlerden üstündür (Fraenkel, Wallen & Hyun, 2015; Öztürk vd., 2024).

3.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma da aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkide turist-yerli halk etkileşiminin aracı rolü araştırılmıştır. Bu doğrultuda oluşturulan araştırma modeli Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Modeli

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırma evrenini Trabzon’da yaşayan yerli halk oluşturmaktadır. Araştırma verileri 2025 Ocak ayında yerli halk ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Çeşitli unsurlar göz önüne alınarak (evrenin büyüklüğü, zaman, maliyet vb.) örneklem yöntemi uygulanmıştır. Araştırmada kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Elverişlilik örneklemesi olarak da bilinen kolayda örneklem, araştırmacının kolayca ulaşabildiği ve en az maliyetle veri toplayabildiği, tesadüfi olmayan bir örneklem yöntemidir. Bu yöntemde örneklem seçimi, araştırmacının öznel değerlendirmelerine dayanır (Malhotra, 2004). 2023 yılında Trabzon’un nüfusu 824.352 kişi olarak belirlenmiştir (www.nufusu.com). Sekeran’ın (1992) örneklem hesabına göre 384 verinin yeterli olacağı varsayılmaktadır. Bu araştırmada 412 anket katılımcılara doldurtulmuş, eksik ve hatalı 10 anket çalışmadan çıkartıldıktan sonra çalışma 402 katılımcıdan elde edilen veriler üzerinden gerçekleştirilmiştir.

3.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında anket tekniğinden yararlanılmıştır. Anketin oluşturulma aşamasında aşırı turizm algısını ölçmede önceki çalışmalardan (Liu & Var, 1986; Crandall, 1994; Andereck vd., 2005) yararlanılmıştır. Yaşam kalitesini ölçmede (Liu vd., 1987; Özyurt, 2018) çalışmalarından faydalanılmıştır. İlgili araştırmalardan alınan ölçekler turizm alanında uzman üç akademisyene sunulmuş ve uzman görüşleri doğrultusunda çalışmaya uyarlanarak kullanılmıştır. Verilerin yapılar arasındaki bağlantı sonuçlarına ilişkin bulguların geçerliliğini tehdit eden ortak yöntem yanlılığı (OYY), hipotezler test edilmeden önce Harman’ın tek faktörlü testi ile sınanmıştır. Harman’ın tek faktörlü testi, tek bir gizil faktörün toplam varyansın yüzde 50’sinden fazlasını oluşturması durumunda ortak yöntem yanlılığının ciddi bir sorun teşkil ettiğini varsaymaktadır (Podsakoff vd. 2003). Bu amaçla, tüm ölçeklere ait toplam 23 madde kullanılarak açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Sonuçlar, açıklanan toplam varyansın yüzde 29,79 olduğunu ve bu çalışmada ortak yöntem yanlılığının (OYY) bir sorun teşkil etmediğini ortaya koymuştur. Anket dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde katılımcıların demografik özelliklerini belirlemeye yönelik ifadeler yer almaktadır. İkinci bölümde aşırı turizm algısını ölçmek için 13 ifade yer almıştır. Üçüncü bölümde turist-yerli halk etkileşiminin kalitesini ölçmede altı ifade yer almıştır. Dördüncü bölümde ise yaşam kalitesini ölçmede dört ifade yer almıştır. Araştırmada beşli Likert ölçeği kullanılmıştır. Likert derecelendirmesi “1=Hiç Katılmıyorum; 2=Katılmıyorum; 3=Kararsızım; 4=Katılıyorum; 5=Tamamen Katılıyorum” şeklindedir. Araştırma verileri toplandıktan sonra geçerlik ve

güvenirlilik analizleri yapılmıştır. Daha sonra katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Araştırma hipotezlerinin test edilmesi amacıyla doğrudan etkileri belirlemek için yapısal eşitlik modellemesi uygulanmıştır. Turist-yerli halk etkileşimi kalitesinin aracılık rolünün belirlenmesi için PROCESS makrosunda Model 4 uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenirliklerini belirlemek amacıyla güvenirlik testi yapılmıştır. Bu doğrultuda her ölçeğin cronbach alfa değerleri belirlenmiş ve Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Güvenirlik Testi

Boyutlar	İfade sayısı	Cronbach alfa
Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi	6	0,921
Aşırı turizm algısı	13	0,770
Yaşam kalitesi	4	0,754

Tablo 1’de yer alan bilgilere göre aşırı turizm algısı ölçeğinin güvenirlik değeri 0,770 olarak hesaplanmıştır. Turist-yerli halk etkileşimi ölçeğinin güvenirlik değeri 0,921, yaşam kalitesi ölçeğinin güvenirlik değeri ise 0,754 olarak hesaplanmıştır. Kline (2015) çalışmasında güvenirlik değerinin 0,700’den büyük olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu çalışmada ölçeklerin güvenirlik değerleri 0,700’den büyük çıkmıştır. Elde edilen değerler güvenirlik testlerinin başarılı olduğunu göstermektedir. Ölçeklere ilişkin güvenirlik testleri yapıldıktan sonra geçerlik testleri yapılmıştır. Aşırı turizm algısı faktör analizi sonuçları Tablo 2’de yer almıştır.

Tablo 2. Aşırı Turizm Algısı Faktör Analizi

Boyut	İfadeler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans Oranı
Ekonomik etki	Aşırı turizm, istihdam fırsatları sunmaktadır.	0,745	31,406
	Aşırı turizm, yerel işletmeler ve hükümet için gelir getiricidir.	0,735	
	Aşırı turizm, yaşam standartlarımızı yükseltmektedir.	0,731	
Sosyal etki	Aşırı turizm, toplumdaki eğlence çeşitliliğinin başlıca nedenidir.	0,786	11,874
	Aşırı turizm sayesinde yerel hizmetler daha iyi yapılmaktadır.	0,761	
	Aşırı turizmin artış göstermesi yerli halk için daha fazla eğlence fırsatının oluşmasını sağlar.	0,747	
Kültürel etki	Aşırı turizm turistler ile yerli halk arasındaki kültürel etkileşim keyifli hale getirmektedir.	0,795	10,581
	Aşırı turizm turistler ile yerli halk arasındaki kültürel etkileşimi artırmaktadır.	0,786	
	Aşırı turizmden dolayı birçok farklı bölgeden gelen turistlerle tanışmak hayatımızı zenginleştiren deneyimler sunmaktadır.	0,769	
Çevresel etki	Aşırı turizm bölgedeki vahşi yaşam ortamlarının korunmasını sağladı.	0,707	7,497
	Aşırı turizm bölgedeki kültürel ve tarihi yerlerin korunmasını sağladı.	0,659	
	Aşırı turizm bölgede hava ve suyun temiz kalmasını sağladı.	0,620	
	Aşırı turizm bölgedeki doğal alanların korunmasını sağladı.	0,579	
KMO Testi		0,822	
Toplam Varyans		61,35	
Bartlett's Test		472,934 / 78 / 0,000	

Açıklayıcı faktör analizi (AFA) sonuçlarına göre ekonomik etki, sosyal etki, kültürel etki ve çevresel etki boyutları için toplam varyans oranı %61,35 olmuştur. Analiz sonucunda 13 ifadeden oluşan dört faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Aşırı turizm algısı içerisinde yer alan iki ifade binişik faktör yüküne sahip olduğu için çalışmadan çıkartılmıştır (Kılıç & Aslan, 2022). Bu maddeler “Aşırı turizm bölgede huzurlu ve sessiz bir ortam sağladı.” ve “Aşırı turizm toplumun yaşam ortamını güzelleştirdi.” şeklinde ölçekte yer almaktadır. Belirlenen dört boyut içerisinde faktör yükleri 0,795-0,579 arasında değişmektedir. Boyutlar

ekonomik etki, sosyal etki, kültürel etki ve çevresel etki şeklinde isimlendirilmiştir. Faktör analizi için örneklem büyüklüğünün yeterliliği, KMO testi sonucunda 0,822 olarak tespit edilmiştir. Demirel vd. (2022) çalışmalarında KMO değerinin 0,70 ve üzerinde bir alması gerektiğini belirtmişlerdir. Dolayısı ile KMO değerinin faktör analizi için yeterli olduğu söylenebilir. Bartlett's testi $p=0,000$ anlamlılık değerinde belirlenmiştir. Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesini ölçmede kullanılan ölçeğin geçerlik analizine ilişkin bulgular Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Turist Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesine İlişkin Faktör Analizi

Boyut	İfadeler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans Oranı
Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi	Turistlerle dostluk kurmayı severim.	0,879	71,848
	Turistlere ziyaret etmek istedikleri yerlerle ilgili bilgi veririm.	0,865	
	Turistlerle etkileşimim olumludur.	0,853	
	Turistler benimle etkileşime girmekten hoşlanırlar.	0,850	
	Turistlere nerede yemek yiyecekleri ile ilgili öneri sunarım.	0,834	
	Turistlerle arkadaşlık geliştiririm.	0,831	
KMO Testi		0,885	
Toplam Varyans		71,84	
Bartlett's Test		581.294/ 15 / 0,000	

Açıklayıcı faktör analizi (AFA) bulgularına göre turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi boyutuna ilişkin açıklanan toplam varyans oranı %71,84 olmuştur. Analiz sonucunda altı ifadeden oluşan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçekte bir ifade binişik faktör yüküne sahip olduğu için çalışmadan çıkartılmıştır (Kılıç & Aslan, 2022). Bu ifade "Turistlerin varlığı benim için herhangi bir güvenlik sorunu oluşturmamaktadır." şeklinde ölçekte yer almaktadır. Belirlenen tek boyut içinde faktör yükleri 0,879-0,831 arasında değişmektedir. Faktör analizi doğrultusunda örneklem büyüklüğü uygunluğu KMO testi 0,885 olarak belirlenmiştir. Demirel vd. (2022) tarafından belirtildiği gibi, KMO değerinin 0,70 veya daha yüksek olması gerekmektedir. Bu nedenle elde edilen KMO değeri, faktör analizi uygulamak için yeterli düzeydedir. Bartlett's testi $p=0,000$ anlamlılık değerinde belirlenmiştir. Son olarak yaşam kalitesini ölçek amacıyla kullanılan ölçeğe ilişkin geçerlik analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Turist Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesine İlişkin Faktör Analizi

Boyut	İfadeler	Faktör Yüğü	Açıklanan Varyans Oranı
Yaşam kalitesi	Aşırı turizm ekonomik açıdan bana fayda sağlamaktadır.	0,836	58,00
	Aşırı turizm yerel yönetimlerin daha aktif çalışmasına katkı sağlamaktadır.	0,806	
	Aşırı turizm şehirde iş olanakların artmasına katkı sağlamaktadır.	0,801	
	Aşırı turizm sosyal hayatımı olumlu yönde etkilemektedir.	0,798	
KMO Testi		0,723	
Toplam Varyans		58,00	
Bartlett's Test		88.602/ 6 / 0,000	

Açıklayıcı faktör analizine (AFA) ilişkin bulgulara göre yaşam kalitesi boyutu için açıklanan toplam varyans oranı % 58 olmuştur. Analiz sonucunda dört ifadeden oluşan tek faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ölçekte bir ifade binişik faktör yüküne sahip olduğu için çalışmadan çıkarılmıştır (Kılıç & Aslan, 2022). Bu ifade ölçekte "Aşırı turizm doğal çevrenin korunmasını katkı sağlar." şeklinde yer almaktadır. Belirlenen tek boyut için faktör yükleri 0,836-0,798 arasında değişmektedir. Faktör analizi çerçevesinde örneklem büyüklüğü uygunluğu KMO testi 0,723 olarak belirlenmiştir. Demirel vd. (2022) çalışmalarında bu değer 0,70 ve üzerinde bir değer alması gerektiğini ifade etmişlerdir. KMO değerinin faktör analizi yapılmasına uygun olduğu görülmektedir. Bartlett's testi sonucunun $p=0,000$ anlamlılık değerinde olduğu tespit edilmiştir.

4. Bulgular

Katılımcıların demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 5’de gösterilmiştir. Katılımcıların %51,5’inin kadınlardan, %48,5’inin ise erkeklerden oluştuğu belirlenmiştir. Yaş değişkeni açısından katılımcıların çoğunluğunun 18-27 yaş (%29,9) ve 28-37 yaş (27,1) arasında oldukları görülmektedir.

Tablo 5. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Değişkenler	Gruplar	n	%
Cinsiyet	Kadın	207	51,5
	Erkek	195	48,5
Yaş	18-27	120	29,9
	28-37	109	27,1
	38-47	99	24,6
	48-57	51	12,7
	58 ve üzeri	23	5,7
Medeni Durum	Evli	298	74,1
	Bekâr	104	25,9
Eğitim Düzeyi	İlkokul	6	1,5
	Lise	99	24,6
	Üniversite	216	53,7
	Lisansüstü	81	20,1
Geliriniz	Gelirim yok	72	17,9
	25.000 TL altı	150	37,3
	25.001-50.000 TL arası	57	14,2
	50.001-75.000 TL arası	102	25,4
	75.001 TL ve üzeri	21	5,2

Katılımcıların medeni durumlarına bakıldığında 298 katılımcının evli, 104 katılımcının ise bekâr oldukları tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi açısından incelendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğunun üniversite (53,7) düzeyinde eğitim aldıkları görülmektedir. Üniversite düzeyinde eğitimi %24,6 ile lise, %20,1 düzeyinde lisansüstü eğitim alan katılımcılar takip etmiştir. Gelir değişkeni açısından katılımcıların %37,3’ünün 25.000 TL ve altında, %25,4’ünün 50.001-75.000 TL arasında gelire grubunda oldukları belirlenmiştir.

Araştırma hipotezleri test edilmeden önce verilere normal dağılım testi yapılmıştır. Bu doğrultuda verilerin parametrik testlere uygunluğu belirlemek için çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanmıştır. Verilerin ± 2 arasında bir dağılım sergiledikleri belirlenmiştir. Bu değerlerin ± 2 arasında dağılım sergilemesi verilerin normal dağıldığını göstermektedir (Hahs-Vaughn & Lomax, 2013). Bu çalışmada kullanılan verilere ilişkin çarpıklık ve basıklık değerleri Tablo 6’da yer almaktadır. Bu değerlerin yanı sıra ifadelere ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri de tablo da gösterilmiştir.

Tablo 6. Tanımlayıcı Değerler ve Normallik Testi

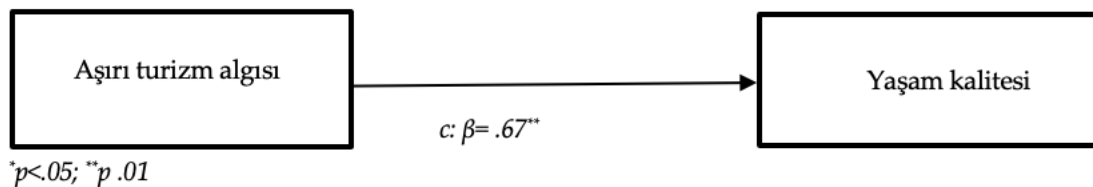
Boyutlar/Alt Boyutlar	Ort.	S.S.	Çarpıklık	Basıklık
Ekonomik1	4,32	0,700	-0,671	-0,187
Ekonomik2	4,40	0,684	-1,002	0,938
Ekonomik3	3,87	0,905	,0364	-0,690
Sosyal1	2,93	1,333	0,163	-1,266
Sosyal2	3,22	1,167	-0,160	-0,855
Sosyal3	3,72	1,073	-0,744	0,063
Kültürel1	3,94	0,907	-0,678	-0,194
Kültürel2	3,96	0,770	-0,338	-0,306
Kültürel3	3,76	1,020	-0,756	0,143
Kültürel4	3,14	1,293	-0,523	-0,991

Tablo 6'nın devamı

Çevresel 1	2,78	0,759	-0,241	-0,205
Çevresel2	2,88	0,909	0,179	-0,279
Çevresel3	2,58	0,713	-0,103	-0,465
Çevresel4	2,51	0,702	0,211	-0,222
Turist-Yerli Halk Etkileşimi1	3,66	1,047	-0,843	0,370
Turist-Yerli Halk Etkileşimi2	3,84	1,010	-1,145	1,177
Turist-Yerli Halk Etkileşimi3	3,69	1,005	-1,019	0,904
Turist-Yerli Halk Etkileşimi4	3,91	0,969	-1,026	0,820
Turist-Yerli Halk Etkileşimi5	4,07	0,951	-1,465	1,289
Turist-Yerli Halk Etkileşimi6	3,99	0,950	-1,146	1,264
Yaşam Kalitesi1	3,34	1,163	-0,365	-0,830
Yaşam Kalitesi2	3,82	1,018	-0,893	0,388
Yaşam Kalitesi3	4,19	0,677	-0,405	-0,192
Yaşam Kalitesi4	3,02	0,880	0,427	-0,662

Tablo 3 incelendiğinde ekonomik etki ile ilgili ifadelerin ortalama değer (3) üzerinde yüksek değer aldıkları görülmektedir. Ekonomik3 ifadesi (Aşırı turizm, yaşam standartlarımızı yükseltmektedir) diğer ifadelerle göre daha düşük değer almıştır. Bu sonuç aşırı turizmin yerli halkın yaşam standardını daha düşük düzeyde etkilediğini göstermektedir. Sosyal etki ile ilgili ifadeler bakıldığında Sosyal2 ve Sosyal3 ifadelerinin ortalama üstü bir değer aldığı Sosyal1 ifadesinin ise ortalama altında bir değer aldığı görülmüştür. Bu sonuç aşırı turizmin, toplumdaki eğlence çeşitliliğinin başlıca nedeni olmadığını gösterebilir. Kültürel etki ile ilgili ifadeler incelendiğinde bütün ifadelerin ortalama değer üzerinde olduğu görülmektedir. Bu durum aşırı turizmin yerli halkı kültürel açıdan etkilediğini göstermektedir. Çevresel etki ile ilgili ifadelerin ortalama değerlerine bakıldığında bütün ifadelerin ortalama altında oldukları belirlenmiştir. Bu durum aşırı turizmin çevre üzerinde olumsuz etkilere neden olabileceğini göstermektedir. Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi ile ilgili ifadeler incelendiğinde bütün değerlerin ortalama değer üzerinde olduğu görülmektedir. Bu bulgular turistler ile yerli halkın etkileşim düzeyinin yüksek olduğunu gösterebilir. Yaşam kalitesi ile ilgili ifadelerin ortalama değerlerine bakıldığında bütün ifadelerin ortalama üstü olduğu, fakat aşırı turizmin sosyal hayatı olumlu etkilediğine ilişkin ifade olan Yaşam Kalitesi4 ifadesinin ortalama değere çok yakın olduğu görülmüştür. Bu bulgu aşırı turizmin sosyal hayat üzerindeki etkisinin yüksek olmadığını gösterebilir.

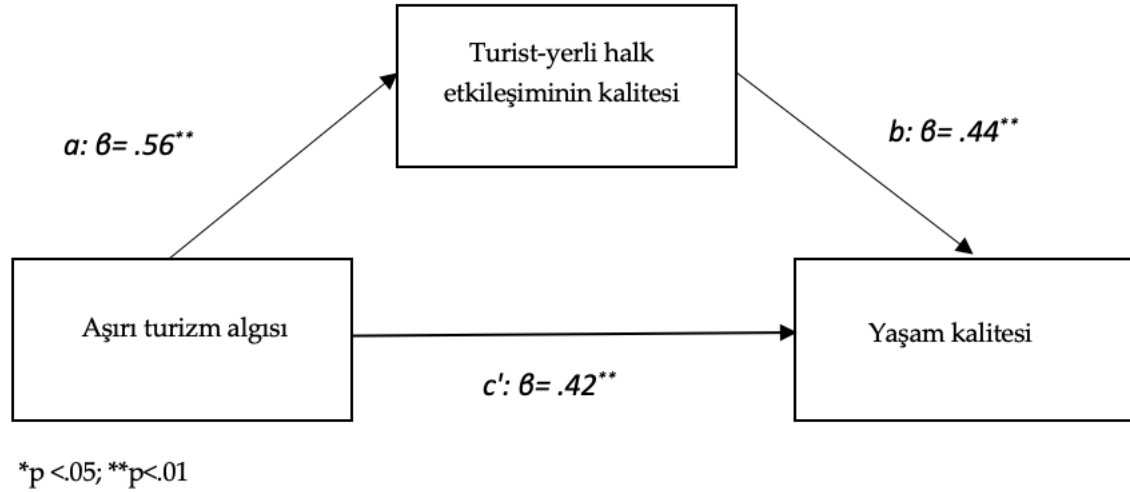
Araştırma hipotezlerinin test edilmesi amacıyla doğrudan etkileri belirlemek için yapısal eşitlik modellemesi uygulanmıştır. Şekil 1'de H₁ hipotezi (Aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi vardır) test edilmiştir. Aşırı turizm algısının (ATA) yaşam kalitesi (YK) üzerindeki toplam etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir (c: $\beta = .67$, SE= .095, $p < 0.01$). Bu sonuç H₁ hipotezinin kabul edildiğini göstermektedir. Bunun yanı sıra aşırı turizm algısının (ATA) yaşam kalitesi (YK) üzerindeki etkisinde turist-yerli etkileşiminin (TYHEK) aracılık rolünün belirlenmesi için PROCESS makrosunda Model 4 uygulanmış ve bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Aşırı Turizmin Yaşam Kalitesi Üzerindeki Toplam Etkisi

Tablo 7 incelendiğinde aşırı turizm algısının turist-yerli halk etkileşimini anlamlı düzeyde etkilediği ve turist-yerli halk etkileşiminin aracı değişken olduğu belirlenmiştir (a: $\beta = .56$, SE= .13, $p < 0.01$). Bu bağlamda H₂ hipotezi (Aşırı turizm algısının turist yerli etkileşiminin kalitesi üzerinde etkisi vardır.) kabul edilmiştir. Ayrıca turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi de yaşam kalitesini anlamlı düzeyde etkilemiştir (b: $\beta = .44$, SE= .05, $p < 0.01$). Bu doğrultuda H₃ hipotezi (Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin yaşam

kalitesi üzerinde etkisi vardır.) kabul edilmiştir. Ayrıca aşırı turizm algısı turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi aracılığıyla yaşam kalitesini dolaylı olarak anlamlı bir şekilde etkilemektedir (ab: $\beta = .36$; %95 GA [.20, .54], SE= .05). Aracı değişken olarak belirlenen turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi kontrol edildiğinde, aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisinin anlamlı etkisinin olduğu belirlenmiştir. (c': $\beta = .42$, SE=.09 p< 0.01). Başka bir ifade ile turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisi ortadan kaldırıldığında, aşırı turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkisi hâlâ anlamlıdır.

Şekil 3. Aşırı Turizmin Yaşam Kalitesine Etkinde Turist-Yerli Halk Etkileşiminin Aracı Rolü

Yerli halkın aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki tam standardize edilmiş dolaylı etki büyüklüğü anlamlıdır ($K^2 = .24$). Aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerindeki etkisinde turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin aracılık rolünün anlamlı olduğu görülmektedir ($\beta = .44$ SE=.05, p<0.01). Bu doğrultuda H_4 hipotezi (Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasındaki ilişkide aracı görevi görmektedir.) kabul edilmiş ve doğrulanan aracılık etkisi Şekil 2’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Aracı Değişkenli Model İçin Regresyon Katsayıları ve Özet Bilgiler

Değişkenler	Sonuçlar						
	M(TYHEK)			Y (YK)			
	β	SE	P			SE	p
X(ATA)	.56	.13	< .01	c'	.42	.09	< .01
M (TYHEK)				b	.44	.05	< .01
Constant	.12	.18	<.01	i_y	.13	.12	< .1
R ²	.31				.58		
F(df)	60.249** (1; 400)				91.152** (1; 399)		
Bootstrap	Aşırı turizm algısı → Turist yerli halk etkileşimi → Yaşam kalitesi						
Indirect effect	$K^2 = .24$ $\beta = .36$ SE=.05 %95 CI [.20, .54]						

Beta (β) katsayıları standardize edilmiş bulguları içerir.

SE= Standart hata

**p<.001

5. Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada da aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerine etkisinde turist yerli halk etkileşiminin kalitesinin aracı rolünün belirlenmesi amaçlanmıştır. Yerli halkın aşırı turizm algısı ile turizmin gelişimini destekleme eğilimleri paralellik göstermektedir (Ekici & Çizel, 2014; Gursoy vd. 2019). Turizm korkusunun artış göstermesi yerli halkın turizmin gelişimine göstereceği tepkiye yön vermektedir (Bramwell & Lane, 2011). Aşırı turizmin etkileri incelendiğinde çevresel, ekonomik ve sosyokültürel

açıdan yerli halkı hem olumlu hem de olumsuz şekilde etkilemektedir (Alaeddinoğlu & Tekin, 2020). Yerli halkın turizmin gelişimini desteklemeleri bu etkilerin olumlu ve olumsuz olması ile ilişkilidir. Aşırı turizm faaliyetleri ekonomik açıdan yerli halkın yaşam standardını yükseltiyorsa halk turizmi destekleme eğilimi gösterebiliyor (García, Vázquez & Macías 2015). Nunkoo & Gürsoy (2012) çalışmalarında yerli halkın turizmin olumlu etkileri ile turizmin gelişimini destekleme eğilimleri arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Fakat yerli halk aşırı turizmden dolayı meydana gelen bölgesel enflasyon, kira ve vergi artışları gibi olumsuz ekonomik sonuçlardan etkileniyorsa bu durum tam tersi bir eğilimin ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Hasan & Siddique, 2016). Bunun yanı sıra aşırı turizm faaliyetlerinin sosyokültürel etkilerinin olumlu olduğu turizm destinasyonlarında yerli halkın turizm faaliyetlerini destekleme eğilimlerinin yüksek, bu etkilerin olumsuz olduğu destinasyonlarda ise destekleme eğiliminin düşük olduğu görülmektedir (Türker & Türker, 2014; Zhuang, Yao & Li, 2019). Demircan (2010), turizmin sosyo-kültürel etkilerinin algılanmasına yönelik olarak gerçekleştirdiği çalışmada, Antalya'nın Muratpaşa ilçesinde yerli halkın turistlerle olumlu ilişkiler kurma eğiliminde olduğunu ve daha fazla turist bölgeyi ziyaret etmesini arzuladığını tespit etmiştir. Aşırı turizm faaliyetlerinin çevre üzerinde bıraktığı etkilerde yerli halkı olumsuz olarak etkiliyorsa turizmi destekleme eğilimleri düşük olmaktadır (Dal & Baysan, 2007; Rabbany vd., 2013). Bu durum sosyal değişim teorisi ile da açıklanabilir. Teori, turizmin çevresel, ekonomik ve sosyo-kültürel etkileri arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır (García, Vázquez & Macías, 2015). Bu teoriye göre, yerli halkın turizmin gelişiminden etkilenme düzeyleri turizmi destekleme eğilimlerinin belirlemektedir (Kuvan & Akan 2005). Turizm faaliyetlerinin yerli halkın yaşam kalitesi üzerindeki etkisi ile turizm algısı arasında bir ilişki bulunmaktadır (Keleş & Akmeşe, 2022). Turist sayısının plansız bir şekilde giderek artış göstermesi yerli halkın yaşam kalitesini çevresel, ekonomik ve sosyokültürel açıdan etkilemekte ve bu durum yerli halkın turizm algısını olumsuz yönde etkilemektedir (Kim & Kang, 2020). Ziyaretçi sayısının artış göstermesi ile birlikte turistlerin gürültüsünden kaynaklanan rahatsızlıklar, çevrenin bozulması, satın alma gücünün düşmesi ile yerli halkın yaşam kalitesi olumsuz etkilenmekte ve yerli halkta turizmi karşı düşmanlık başlamaktadır (Park & Kovacs, 2020). Memişoğlu & Katlav (2024) Göreme'de gerçekleştirdikleri çalışmada aşırı turizmin yerli halkın yaşam kalitesini olumsuz olarak etkilediğini ve yerli halkta turizm faaliyetlerine karşı rahatsızlık oluştuğunu belirlemişlerdir Croes, Ridderstaat & van Niekerk (2018), Malta'da gerçekleştirdikleri çalışmada, aşırı turizm faaliyetlerinin yerli halkın yaşam kalitesini kısa vadede olumlu, uzun vadede olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Woo, Kim & Uysal (2015) çalışmalarında aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasında çok yakın bir ilişkinin olduğunu ve aşırı turizm faaliyetlerinin zamanla yerli halkın yaşam kalitesini etkilediğini belirlemişlerdir. Bu araştırma sonucunda da aşırı turizm algısının yerli halkın yaşam kalitesi üzerinde etkisinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca aşırı turizm algısı ile turist-yerli halk etkileşimin kalitesi arasında da bir ilişki bulunmaktadır. Turistler ile yerli halk arasındaki etkileşimin iyi olduğu destinasyonlarda turizmin gelişimine yönelik desteğin yüksek olduğu bilinmektedir (Andriotis, 2003). Tayfun & Kılıçlar (2004) Alanya ve Gazipaşa'da gerçekleştirdikleri çalışmalarında turizmin olumlu ve olumsuz etkileri ile turist-yerli halk etkileşimi arasında bir ilişkinin olduğunu belirlemişlerdir. Bu çalışmada da turist-yerli halk etkileşimi ile aşırı turizm algısı arasında bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışma sonucunda turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin aşırı turizm algısı ile yaşam kalitesi arasında aracılık rolünü üstlendiği de belirlenmiştir.

Bu çalışmada Trabzon'da yaşayan yerli halkın aşırı turizm algısı ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel boyutlarda açısından değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularına göre aşırı turizmin bu boyutlarda farklı etkiler oluşturduğu görülmüştür. Ekonomik etki boyutunda katılımcılar genel olarak olumlu bir algıya sahipken "Aşırı turizm, yaşam standartlarımızı yükseltmektedir." ifadesine ilişkin algının (3,87) diğer ifadelerle göre daha düşük olduğu görülmüştür. Bu durum, aşırı turizmin yerli halkın yaşam standartları üzerinde çok fazla etkili olmadığını gösterebilir. Sosyal etki boyutuna bakıldığında "Aşırı turizm, toplumdaki eğlence çeşitliliğinin başlıca nedenidir." ifadesinin düşük bir değer aldığı (2,93) görülmüştür. Bu bulgu aşırı turizmin toplumdaki eğlence çeşitliliğinin başlıca nedeni olmadığını göstermektedir. Fakat "Aşırı turizmin artış göstermesi yerel halk için daha fazla eğlence fırsatının oluşmasını sağlar." ifadesine ilişkin değere bakıldığında (3,72) aşırı turizmin eğlence çeşitliliğinin artmasında ortalama üzerinde bir

etkiye sahip olduğu ifade edilebilir. Kültürel etki boyutunda bütün ifadelerin ortalama değerin üzerinde olması aşırı turizmin yerli halkın turistler ile kültürel etkileşime girmelerine katkı sağladığını göstermektedir. Çevresel etki boyutunda ise bütün ifadelerin ortalama altında değer alması aşırı turizmin çevre üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğunu göstermiştir. Turist-yerli halk etkileşiminin kalitesi boyutunda bütün ifadelerin ortalama değer üzerinde olduğu görülmüştür. Elde edilen bu bulgu Trabzon'da turist-yerli halk etkileşiminin iyi olduğunu göstermektedir. Yaşam kalitesi boyutunda yer alan ifadelerin tümünün de ortalama değer üzerinde olduğu görülmüştür. Fakat "Aşırı turizm sosyal hayatımı olumlu yönde etkilemektedir." ifadesinin ortalama değere çok yakın olması (3,02) aşırı turizmin sosyal hayat üzerindeki etkisinin kısıtlı olduğunu ifade etmektedir. Yapısal eşitlik modeli ile test edilen hipotezler aşırı turizm algısının yaşam kalitesi üzerinde istatistiksel olarak etkisinin olduğunu göstermiştir. Bununla birlikte turist-yerli halk etkileşiminin kalitesinin bu ilişkiye aracılık ettiği belirlenmiştir. Aşırı turizm algısının turist-yerli halk etkileşiminin kalitesini anlamlı düzeyde etkilediği ve bu etkileşiminin yaşam kalitesi üzerinde de anlamlı bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgular aşırı turizmin yerli halk üzerindeki etkilerinin karmaşık bir yapıya sahip olduğunu ve sosyal etkileşimler aracılığıyla bu etkilerin dolaylı olarak yaşam kalitesine etki ettiğini göstermiştir. Bu çalışma turizm faaliyetlerinin yoğun olarak gerçekleştiği Trabzon ilinde yapılmıştır. Bu durum çalışmanın bir sınırlılığıdır ve bu nedenle diğer turizm destinasyonlarına genellemez. Gelecekteki araştırmalarda farklı örneklemelerden veri toplanarak aşırı turizm yaşam kalitesine etkisine ilişkin alan yazın genişletilebilir. Bununla birlikte farklı aracı değişkenler kullanılarak aşırı turizmin yaşam kalitesi üzerindeki etkisi sınanabilir. Aşırı turizmin Trabzon destinasyonunda çevre üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, yerel yönetimler ve diğer turizm paydaşları, etkili bir turizm planlaması gerçekleştirerek çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltmaya yönelik çözüm önerileri geliştirmelidir.

Teşekkür ve Bilgi Notu

Destek Bilgisi: Bu çalışmanın hazırlanmasında herhangi bir bireyden ya da kurumdan aynî ve nakdî bir yardım veya destek alınmamıştır.

Etik Onayı: Makalede ulusal ve uluslararası araştırma ve yayın etiğine uyulduğunu yazarlar beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde **GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism Recreation and Sports Sciences** Dergisinin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.

Etik Kurul Onayı: Bu çalışma için Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurulundan 07.01.2025 tarih ve 251835 sayılı "Etik Kurul Onayı" alınmıştır.

Çıkar Çatışması: Makalede herhangi bir çıkar çatışması ya da kazancı yoktur.

Araştırmacıların Katkı Oranı: Çalışma, tek yazarın katkısı ile hazırlanmıştır. Katkı oranları; 1. Yazar = %100

Kaynaklar

- Alaeddinoğlu, F., & Tekin, M. K. (2020). Turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan yerel halkın yaşam kalitesine etkileri: Batman örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 29(2), 243-257.
- Altanlar, A., & Akıncı Kesim, G. (2011). A research on the attitude and expectations of tourists and citizens of the area for sustainable tourism planning; Case of Akçakoca. *Ankara University Journal of Environmental Sciences*, 3(2), 1-20. https://doi.org/10.1501/Csaum_0000000050
- Andereck, K., Valentine, K., Knopf, R., & Vogt, C. (2005). Residents' perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32, 1056-1076. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2005.03.001>
- Andriotis, K. (2003). Coastal reports morphology: The Cretan experience. *Tourism Recreation Research*, 28(1), 67-76.

- Ünlü, H. (2025). Aşırı Turizm Algısının Yaşam Kalitesine Etkisinde Turist-Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesinin Aracı Rolü. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences (ATRSS)*, 8 (2): 484-501
- Bramwell, B., & Lane, B. (2011). Critical research on the governance of tourism and sustainability. *Journal of Sustainable Tourism*, 19(4-5), 411-421.
- Butler, R. (1980) The concept of a tourist area cycle of evolution. *Canadian Geographer* 24, 5–12.
- Chaney, D., & Séraphin, H. (2023). A systematic literature review and lexicometric analysis on overtourism: Towards an ambidextrous perspective. *Journal of Environmental Management*, 347, 119123. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2023.119123>
- Cheer, J. M., Milano, C., & Novelli, M. (2019). Tourism and community resilience in the Anthropocene: Accentuating temporal overtourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 27(4), 554–572. <https://doi.org/10.1080/09669582.2019.1578363>
- Choi, H. S. C., & Sirakaya, E. (2005). Measuring residents' attitude toward sustainable tourism: Development of sustainable tourism attitude scale. *Journal of Travel Research*, 43(4), 380–394. <https://doi.org/10.1177/0047287505274651>
- Crandall, L. (1994). The social impact of tourism on developing regions and its measurement. In B. Ritchie, & C. R. Goeldner (Eds.), *Travel, tourism and hospitality research* (2nd ed.) (pp. 413-424). New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Croes, R., Ridderstaat, J. & van Niekerk, M. (2018). Connecting quality of life, tourism specialization, and economic growth in small island destinations: The case of Malta. *Tourism Management*, 65, 212223.
- Çam, O., & Çelik, C. (2022). Aşırı turizm kapsamında turistlere yönelik olumsuz ifadeler, yapılan eylemler ve bunların turizme yansımalarının değerlendirilmesi. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 66-84.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda turist-yerli halk etkileşimi ve turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 9(1), 15-32.
- Dal, N. & Baysan, S. (2007). Kuşadası'nda kıyı kullanımı ve turizmin mekânsal etkileri konusunda yerel halkın tutumları. *Ege Coğrafya Dergisi*, 16, 69-85.
- Demircan, Ş. (2010). *Turizmin sosyo kültürel etkileri: Antalya/Muratpaşa ilçesi örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya.
- Demirel, M. A., Vapur, M., Yavuz, E., & Aydın, İ. (2022). Serbest zaman nostaljisinin serbest zaman motivasyonuna etkisi. *Turizm Akademik Dergisi*, 9(1), 219-231.
- Doxey, G. (1975). A causation theory of visitor–resident irritants: Methodology and research inferences. The impact of tourism. The sixth annual conference proceedings (pp. 195–198). San Diego: The Travel Research Association.
- Dündar, Y. & Ünlüönen, K. (2019). Neo-kolonyalizm aracı olarak kitle turizminin etkileri üzerine bir araştırma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(3), 2066-2107
- Ekici, R., & Çizel, B. (2014). Yerel halkın turizm gelişimi desteğine ilişkin tutumlarının destinasyonların gelişme düzeylerine göre farklılıkları. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11(3), 73-87.
- Eser, S., Dalgın, T., & Çeken, H. (2010). Sürdürülebilir kültür turizmi: Efes örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 19(2), 27-34.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2015). *How to design and evaluate research in education* (9th ed.). Mc Graw Hill Education
- García, F. A., Vázquez, A. B. & Macías, R. C. (2015). Resident's attitudes towards the impacts of tourism. *Tourism Management Perspectives*, 13, 33-40. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2014.11.002>
- García-Buades, M. E., García-Sastre, M. A., & Alemany-Hormaeche, M. (2022). Effects of overtourism, local government, and tourist behavior on residents' perceptions in Alcúdia (Majorca, Spain). *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 39, 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.jort.2022.100499>
- Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. (2020). Pandemics, tourism and global change: A rapid assessment of COVID-19. *Journal of Sustainable Tourism*, 29, 1–20. <https://doi.org/10.1080/09669582.2020.1758708>
- Gursoy, D., Jurowski, C., & Uysal, M. (2002). Resident attitudes: A structural modeling approach. *Annals of Tourism Research*, 29(1), 79-105.

- Ünlü, H. (2025). Aşırı Turizm Algısının Yaşam Kalitesine Etkisinde Turist-Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesinin Aracı Rolü. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences (ATRSS)*, 8 (2): 484-501
- Gursoy, D., Ouyang, Z., Nunkoo, R., & Wei, W. (2019). Residents' impact perceptions of and attitudes towards tourism development: A meta-analysis. *Journal of Hospitality Marketing & Management*, 28(3), 306-333.
- Gürbüz, S. & Şahin, F. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (4. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Hahs-Vaughn, D. L. & Lomax, R. G. (2013). *An introduction to statistical concepts*. Routledge
- Hasan, M., & Siddique, Z. R. (2016). Impacts of tourism development on local community: a study on Shalban Vihara. *Bangladesh Journal of Tourism*, 1(1), 74-82.
- Ivars-Baidal, J. A., Hernández, M. G., & Mendoza de Miguel, S. (2019). Integrating overtourism in the smart tourism cities agenda. *E-Review of Tourism Research*, 17(2), 122-139.
- Joshi, R. & Dhyani, P. P. (2009). Environmental sustainability and tourism– implications of trend synergies of tourism in Sikkim Himalaya. *Current Science*, 97(1), 33-41.
- Jurowski, C., & Gursoy, D. (2004). Distance effects on residents' attitudes toward tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(2), 296-312. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2003.12.005>
- Keleş, H., & Akmese, H. (2022). Turizm sektöründe yerel halkın yaşam kalitesi kavramı. *Çatalhöyük Uluslararası Turizm ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (9), 110-125.
- Kılıç, B., & Aslan, H. (2022). Yaratıcı deneyimin destinasyon hatırlanabilirliği ve sadakat üzerine etkisi: Avanos örneği. *Journal of Yasar University*, 17(66), 490-516.
- Kim, S., & Kang, Y. (2020). Why do residents in an overtourism destination develop anti-tourist attitudes? An exploration of residents' experience through the lens of the community-based tourism. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(8), 858–876, DOI: <https://doi.org/10.1080/10941665.2020.1768129>
- Kline, R. B. (2015), Principles and practice of structural equation modeling, New York: Guilford Publications. <https://doi.org/10.25336/csp29418>
- Krajickova, A., Hampl, F., & Lancosova, E. (2022). Visitors' perception of overtourism impacts in a small destination. *Anatolia*, 33(2), 236-246. <https://doi.org/10.1080/13032917.2022.2040915>
- Koens, K., Postma, A. & Papp, B., (2018). Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context. *Sustainability* 10 (12), 4384. <https://doi.org/10.3390/su10124384>
- Kuvan, Y. & Akan, P. (2005). Residents' attitudes toward general and forest related impacts of tourism: The case of Belek, Antalya. *Tourism Management*, 26(5), 691-706
- Liu, J. C., & Var, T. (1986). Resident attitudes toward tourism impacts in Hawaii. *Annals of Tourism Research*, 13, 193-214.
- Liu, J. C., Sheldon, P. J., & Var, T. (1987). Resident perceptions of the environment impacts of tourism. *Annals of Tourism Research*, 14, 17-37.
- MacNeill, T., & Wozniak, D. (2018). The economic, social, and environmental impacts of cruise tourism. *Tourism Management*, 66, 387-404.
- Malhotra, N. K. (2004). Marketing research an applied orientation, 4. Edition, Pearson Prentice Hall, New Jersey.
- Martín Martín, J. M., Guaita Martínez, J. M., & Salinas Fernández, J. A. (2018). An analysis of the factors behind the citizen's attitude of rejection towards tourism in a context of overtourism and economic dependence on this activity. *Sustainability*, 10(8), 2851.
- McCarroll, M. J., LaVanchy, G. T., & Kerwin, M. W. (2024). Tourism resilience to drought and climate shocks: The role of tourist water literacy in hotel management. *Annals of Tourism Research Empirical Insights*, 5(2), 100147.
- Memişoğlu, T., & Katlav, E. Ö. (2024). Turizmin olumsuz çevresel etkilerinin yerel halkın yaşam kalitesine etkisi: Göreme örneği. *Journal of Tourism Research Institute*, 5(2), 115-129.
- Milano, C., Novelli, M., & Cheer, J. M. (2019). Overtourism and tourismphobia: A journey through four decades of tourism development, planning and local concerns. *Tourism Planning & Development*, 16(4), 353-357.
- Muler Gonzalez, V., Coromina, L., & Galı, N. (2018). Overtourism: residents' perceptions of tourism impact as an indicator of resident social carrying capacity-case study of a Spanish heritage town. *Tourism Review*, 73, 277–296.

- Ünlü, H. (2025). Aşırı Turizm Algısının Yaşam Kalitesine Etkisinde Turist-Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesinin Aracı Rolü. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences (ATRSS)*, 8 (2): 484-501
- Nunkoo, R., & Gursoy, D. (2012). Residents' support for tourism: An identity perspective. *Annals of Tourism Research*, 39(1), 243-268.
- Nunkoo, R., Smith, S. L., & Ramkissoon, H. (2013). Residents' attitudes to tourism: A longitudinal study of 140 articles from 1984 to 2010. *Journal of Sustainable Tourism*, 21(1), 5-25. <https://doi.org/10.1080/09669582.2012.673621>
- Oklevik, O., Gössling, S., Hall, C. M., Jacobsen, J. K. S., Grøtte, I. P., & McCabe, S. (2020). Overtourism, optimisation, and destination performance indicators: A case study of activities in Fjord Norway. In *Tourism and Degrowth* (pp. 60-80). Routledge.
- Öztürk, M., Sarıkaya, İ., & Yıldız, K. A. (2024). Middle school students' problem solving performance: Identifying the factors that influence it. *International Journal of Science and Mathematics Education*, 22(6), 1363-1379 <https://doi.org/10.1007/s10763-023-10423-5>
- Öztürk, Y. (2020). Aşırı turizm, turizm karşıtlığı ve turizmde sürdürülebilirlik üzerine bir değerlendirme (An evaluation on overtourism, anti-tourism and sustainability in tourism). *Journal of Tourism & Gastronomy Studies*, 8(Special Issue 4), 112-124.
- Özyurt, P.M. (2018). *Turizm gelişiminin yerel halkın bireysel ve toplumsal yaşam kalitesi üzerine etkilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antalya
- Park, H., & Kovacs, J. F. (2020). Arts-led revitalization, overtourism and community responses: Ihwa Mural Village, Seoul. *Tourism Management Perspectives*, 36, 100729. <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2020.100729>
- Peeters, P., Gössling, S., Klijs, J., Milano, C., Novelli, M., Dijkmans, C., ... & Postma, A. (2021). Research for TRAN Committee-Overtourism: Impact and possible policy responses.
- Phi, G. T. (2020). Framing overtourism: A critical news media analysis. *Current Issues in Tourism*, 23(17), 2093-2097. <https://doi.org/10.1080/13683500.2019.1618249>
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Lee, J. Y., & Podsakoff, N. P. (2003). Common method biases in behavioral research: a critical review of the literature and recommended remedies. *Journal of Applied Psychology*, 88(5), 879
- Rabbany, G., Afrin, S., Rahman, A., Islam, F. & Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, 1(7), 117-130.
- Rico, A., Martínez-Blanco, J., Montlleó, M., Rodríguez, G., Tavares, N., Arias, A., & Oliver-Solà, J. (2019). Carbon footprint of tourism in Barcelona. *Tourism Management*, 70, 491-504.
- Roberts, T., Renda, A. I., & Pinto, P. (2022). Residents' perceptions on tourism impacts and quality of life: The case of Faro. *Journal of Tourism, Sustainability and Well-being*, 10(1), 39-57. <https://doi.org/10.34623/z1zj-5q27>
- Ryan, C., Ghaderi, Z., & Michael Hall, M. (2020). Overtourism, Residents and Iranian Rural Villages: Voices from a Developing Country. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 37, 1-12.
- Santos-Rojo, C., Llopis-Amorós, M., & García-García, J. M. (2023). Overtourism and sustainability: A bibliometric study (2018–2021). *Technological Forecasting and Social Change*, 188, 122285. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2022.122285>
- Stylidis, D., Woosnam, K. M., & Tasci, A. D. (2022). The effect of resident-tourist interaction quality on destination image and loyalty. *Journal of Sustainable Tourism*, 30(6), 1219-1239. <https://doi.org/10.1080/09669582.2021.1918133>
- Su, L., Li, M., Wen, J., & He, X. (2025). How do tourism activities and induced awe affect tourists' pro-environmental behavior? *Tourism Management*, 106, 105002. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2024.105002>
- Sukriah, E., & Yuliani, M. (2023). Relationship Between Tourism Impact, Overtourism and Life Satisfaction of the Gudang Kahuripan Village Community. In 1st International Hospitality, Travel and Event Conference (IHTREC) (pp. 176-184). Atlantis Press.
- Tayfun, A., & Kılıçlar, A. (2004). Turizmin sosyal etkileri ve yerli halkın turiste bakışı. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, (1), 1-17.

- Ünlü, H. (2025). Aşırı Turizm Algısının Yaşam Kalitesine Etkisinde Turist-Yerli Halk Etkileşiminin Kalitesinin Aracı Rolü. *GSI Journals Serie A: Advancements in Tourism, Recreation and Sports Sciences (ATRSS)*, 8 (2): 484-501
- Teye, V., Sirakaya, E., & Sönmez, S. F. (2002). Residents' attitudes toward tourism development. *Annals of Tourism Research*, 29(3), 668-688.
- Tosun, C., & Çalışkan, C. (2011). Profile of sustainability in Alanya (Turkey) as a tourist destination. An analysis for achieving a better level of sustainable tourism development at local scale. Plan Blue/UNEP/MAP Regional Activity Center.
- Trabzon'un Nüfusu (2024). https://www.nufusu.com/il/trabzon-nufusu#google_vignette (Erişim tarihi: 09.12.2024).
- Türker, G. Ö., & Türker, A. (2014). Yerel halkın turizm etkilerini algılama düzeyi turizm desteğini nasıl etkiler: dalyan destinasyonu örneği. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 4(1), 81-98.
- UNWTO. (2018). 'Overtourism'? – understanding and managing urban tourism growth beyond perceptions. In Prepared by united nations World tourism organization centre of expertise leisure, tourism & hospitality. UNWTO: NHTV Breda University of Applied Sciences; and NHL Stenden University of Applied Sciences. <https://doi.org/10.18111/9789284419999>
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. (Lina). (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244-261.
- Ünal, A. (2020). Destinasyonda yaşayan yerel halkın turistler hakkındaki algılarının belirlenmesine yönelik bir araştırma: Göbeklitepe örneği. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 15(59), 560-569
- Vargas-Sanchez, A., Porras-Bueno, N., de, L., & Angeles Plaza-Mejia, M. (2011). Explaining residents' attitudes to tourism: Is a universal model possible? *Annals of Tourism Research*, 38(2), 460-480. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2010.10.004>
- Weber, F. (2017). Overtourism. An analysis of contextual factors contributing to negative developments in overcrowded tourism destinations. BEST EN Think Tank XVII: Innovation and progress in sustainable tourism, 315-320.
- Woo, E., Kim, H. & Uysal, M. (2015). Life satisfaction and support for tourism development. *Annals of Tourism Research*, 50, 84-97, <https://doi.org/10.1016/j.annals.2014.11.001>
- Xiong, L., Wang, H., Yang, Y., & He, W. (2021). Promoting resident-tourist interaction quality when residents are expected to be hospitable hosts at destinations. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 46, 183-192. <https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2020.12.008>
- Yaşar, E. & Yayla, E. (2023). How does overtourism affect intangible cultural heritage elements? *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 18(72), 569-586.
- Yılmaz, V. & Dalbudak, Z. İ. (2018). Aracı değişken etkisinin incelenmesi: Yüksek hızlı tren işletmeciliği üzerine bir uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(2), 517-534.
- Żemła, M., & Szromek, A. R. (2021). Influence of the residents' perception of overtourism on the selection of innovative anti-overtourism solutions. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(3), 2-20.
- Zhuang, X., Yao, Y. & Li, J. (2019). Sociocultural impacts of tourism on residents of world cultural heritage sites in China. *Sustainability*, 11(840), 1-19. <https://doi.org/10.3390/su11030840>